

Boravak zatvorenika u samici

*Izvod iz 21. opšteg izveštaja,
objavljen u 2011*

Uvod

53. Do upućivanja zatvorenika u samicu dolazi, u ovom ili onom obliku, u svakom zatvorskom sistemu. CPT je uvek posvećivao posebnu pažnju zatvorenicima koji se upućuju u samicu jer to može da ima izuzetno štetne posledice po duševno, telesno i socijalno zdravlje takvih zatvorenika.¹

Do tih štetnih posledica može doći odmah, i one su tim veće što mera duže traje i što joj je trajanje neodređenije. Najznačajniji pokazatelj štetnog dejstva koje samica može imati jeste znatno veći stepen samoubistava među zatvorenicima podvrgnutim samici nego u opštoj zatvorskoj populaciji. Stoga je jasno da upućivanje u samicu samo po sebi otvara pitanja u vezi sa sprečavanjem mučenja i nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja. Osim toga, ono može omogućiti namerno zlostavljanje zatvorenika, daleko od očiju drugih zatvorenika i osoblja. Shodno tome, to je jedno od najvažnijih pitanja za CPT, i prilikom svake posete, delegacije CPT-a obavezno razgovaraju sa zatvorenicima koji su u samici kako bi ispitale uslove zatvaranja i postupanja prema njima i da bi proverile i preispitale postupke donošenja odluke o takvom upućivanju. U ovom odeljku Opšteg izveštaja, CPT utvrđuje kriterijume koje koristi prilikom procene sprovođenja mere samice. Ako se ti kriterijumi poštuju, Komitet veruje da je moguće smanjiti korišćenje mere samice na apsolutni minimum, obezbediti da se samica što kraće primenjuje, postarati se da svaka mera samice bude što lakša po zatvorenika, kao i garantovati postojanje procedura pomoću kojih primena ove mere podrazumeva punu odgovornost.

54. CPT shvata termin „mera samice“ kao svako naređenje da se zatvorenik drži odvojeno od ostalih zatvorenika, bilo da je to ishod sudske odluke, disciplinska mera izrečena unutar zatvorskog sistema, preventivna upravna mera ili mera čija je svrha zaštita samog zatvorenika. Zatvorenik kome je izrečena mera upućivanja u samicu uglavnom će biti sam u ćeliji; međutim, u nekim zemljama zatvorenik može biti smešten zajedno sa jednim ili dva druga zatvorenika, tako da se ovaj odeljak podjednako primenjuje i na takve situacije.

Kada je reč o samici za maloletnike, prema kojoj CPT ima posebno rezervisan stav, relevantne informacije mogu se naći u komentarima Komiteta u 18. opštem izveštaju.²

Ovaj odeljak se ne odnosi na izolaciju zatvorenika iz zdravstvenih razloga jer su razlozi za takvu meru potpuno drugačije prirode.

¹ Dokazi za ovo iz istraživanja dobro su sažeti u knjizi Šeron Šalev (Sharon Shalev) „Knjiga podataka za upućivanje u samicu“ (Manhajmski centar za kriminologiju [Manheim Centre for Criminology], London 2008), koja se može preuzeti u elektronskom obliku na stranici www.solitaryconfinement.org

² Vidi CPT/Inf (2008) 25, stav 26.

Osnovna načela

55. Samica postavlja dodatne restrikcije na već ograničena prava lica lišenih slobode. Dodatna ograničenja nisu deo zatvorske kazne i stoga se moraju posebno opravdati. Da bi se proverilo da li je neko posebno izricanje ove mere opravdano, primereno je primeniti tradicionalne testove sadržane u odredbama Evropske konvencije o ljudskim pravima i razvijene kroz praksu Evropskog suda za ljudska prava. Skraćenica PZONN (engl. skr. PLANN) može se koristiti za lakše pamćenje tih testova.

(a) Proporcionalnost: bilo koje dodatno ograničavanje zatvorenikovih prava mora biti povezano sa stvarnom ili mogućom štetom koju je zatvorenik prouzrokovao ili može prouzrokovati svojim delovanjem (ili mogućom štetom kojoj može biti izložen) u zatvorskom okruženju. S obzirom na to da samica predstavlja ozbiljno ograničenje zatvorenikovih prava koje podrazumeva neizostavne rizike po zatvorenika, nivo stvarne ili moguće štete mora biti, u najmanju ruku, jednako ozbiljan i rešiv primenom ove mere. Na primer, u većini zemalja koje primenjuju samicu, to se ogleda u činjenici da je to sankcija samo za najozbiljnije prekršaje, ali se to načelo mora poštovati prilikom svake primene te mere. Što mera duže traje, to mora biti jači razlog za nju i mora se više učiniti kako bi se osiguralo da služi svojoj svrsi.

(b) Zakovitost: u domaćem zakonu mora postojati razumna i jasna odredba za svaku vrstu samice koja je dozvoljena u zemlji. Ta odredba mora biti predstavljena na razumljiv način svakom licu koje može biti podvrgnuto toj meri. Zakonom treba da se definišu tačne okolnosti u kojima se svaka mera samice može izreći, lica odgovorna za izricanje mere i postupke koje moraju poštovati, pravo zatvorenika kome je izrečena ta mera da iznese svoje mišljenje tokom postupka, obavezu da se zatvoreniku u potpunosti predoče razlozi za takvu odluku (podrazumeva se da je u pojedinim slučajevima opravdano uskraćivanje određenih informacija iz bezbednosnih razloga ili da bi se zaštitili interesi trećih lica), učestalost i postupak preispitivanja odluke i postupak žalbe protiv takve odluke. Režim svake vrste samice mora biti uređen zakonom, pri čemu se ti režimi moraju jasno razlikovati jedan od drugog.

(c) Odgovornost: potrebno je voditi detaljnu evidenciju o svim odlukama o upućivanju u samicu kao i o svakom preispitivanju tih odluka. U toj evidenciji treba da budu navedeni svi činioци koji su uzeti u obzir, kao i informacije na kojima se zasnivaju. Takođe treba da postoji evidencija o zatvorenikovom mišljenju ili odbijanju da doprinese procesu odlučivanja. Nadalje, treba voditi detaljnu evidenciju svih oblika interakcije sa osobljem dok je zatvorenik u samici, uključujući pokušaje komunikacije osoblja sa zatvorenikom, kao i zatvorenikovu reakciju na to.

(d) Neophodnost: pravilo da su dozvoljena samo ograničenja potrebna za bezbedno i uredno zatvaranje zatvorenika i za zadovoljavanje zahteva pravde podjednako važi za zatvorenike koji se nalaze u samici. Shodno tome, tokom vremena provedenog u samici zatvoreniku ne bi trebalo oduzeti prava kao što su pravo na posete, telefonske razgovore i prepisku, kao i pristup resursima koji su inače dozvoljeni ostalim zatvorenicima (kao što su materijali za čitanje). Režim samice bi takođe trebalo da bude dovoljno fleksibilan da omogući smanjenje ograničenja koja nisu potrebna u pojedinačnim slučajevima.

(e) Nediskriminacija: ne samo da se prilikom odlučivanja o upućivanju u samicu moraju uzeti u obzir sva relevantna pitanja, već je potrebno postarati se da se pitanja koja nisu relevantna ne uzimaju u obzir. Vlasti bi morale da kontrolišu primenu svih vrsta samice kako bi osigurale da se ne primenjuju nesrazmerno, bez objektivnog i razumnog opravdanja, i protiv određenog zatvorenika ili grupe zatvorenika.

Vrste samica i njihova legitimnost

56. Postoje četiri glavne situacije u kojima se samica koristi. Svaka od njih ima svoje opravdanje i svaku treba posmatrati drugačije:

(a) Samica kao rezultat sudske odluke

U većini zemalja, sudovi imaju nadležnost da nareda da se osoba koja je u pritvoru (tj. protiv koje se vodi istražni postupak) drži određeni vremenski period u samici, u interesu krivične istrage. Nadalje, u nekoliko zemalja, određeni period proveden u samici automatski je deo određenih kazni uspostavljenih zakonom ili ga sud može nametnuti kao deo kazne.

U vezi sa samicom koju sud odredi u sklopu pritvora, podrazumeva se da mogu postojati opravdani razlozi, u pojedinačnim slučajevima i na osnovu dovoljnih dokaza, da se lice u pritvoru drži odvojeno od drugih određenih pritvorenika ili, u izuzetnim slučajevima, od pritvorenika uopšte, i da mu se ograničava kontakt sa spoljnim svetom. To bi trebalo da se primenjuje isključivo u cilju zaštite sprovođenja pravde od stvarnog rizika i mora podlegati mehanizmima zaštite navedenim u stavu 57. u daljem tekstu.

CPT smatra da meru samice nikada ne bi trebalo izreći – niti da je sud može izreći na osnovu svog diskrecionog prava – kao deo kazne. Opšteprihvaćeno načelo da se prestupnici šalju u zatvor po kazni, a ne da bi tamo bili kažnjeni trebalo bi da se primenjuje i u ovom kontekstu. Zatvor je kazna sam po sebi te je neprihvatljivo i potencijalno opasno otežavanje zatvorske kazne kao deo kažnjavanja. Slanje osuđenog zatvorenika u samicu na određeno vreme može biti neophodno. Međutim, izricanje takve kazne trebalo bi da bude u nadležnosti zatvorskih vlasti, a ne da bude deo krivične sankcije same po sebi.

(b) Samica kao disciplinska mera

Uskraćivanje kontakta zatvoreniku sa ostalim zatvorenicima može se izreći u okviru ustaljenih disciplinskih postupaka predviđenih zakonom kao najozbiljnija disciplinska mera. Uviđajući implicitnu opasnost takve mere, države određuju najduži period za koji se ona može izreći. To može biti svega nekoliko dana do jednog meseca ili duže. Pojedine države dozvoljavaju upravnicima zatvora da odrede najduži period upućivanja u samicu, uz mogućnost da pravosudni organ izrekne duži period. Većina zemalja, ali ne sve, zabranjuje da se mere samice izriču jedna za drugom.

S obzirom na to da samica može imati veoma štetne posledice, CPT smatra da načelo srazmernosti zahteva da se samica primenjuje kao disciplinska mera samo u izuzetnim situacijama, kao poslednji izbor i tokom najkraćeg perioda vremena. Preovlađujući trend u mnogim državama članicama Saveta Evrope jeste smanjivanje najdužeg mogućeg perioda samice kao kazne. CPT smatra da najduži period samice ne bi trebalo da prelazi 14 dana za određeni prekršaj, a po mogućnosti treba da bude i kraći.³ Nadalje, trebalo bi da postoji zabrana izricanja mere samice jedne za drugom jer bi, u suprotnom, to moglo dovesti do toga da samica neprekinuto traje duže od najdužeg dozvoljenog perioda. Bilo koji prekršaj koji zatvorenik poćini, a za koji se smatra da zahteva strože mere trebalo bi rešavati kroz krivičnopravni sistem.

---

³ Najduži mogući period sigurno bi morao da bude kraći za maloletnike.

(c) Samica kao upravna mera izrečena u preventivne svrhe

Zakoni u mnogim evropskim zemljama dozvoljavaju donošenje upravne odluke na osnovu koje se u samicu upućuju zatvorenici koji su prouzrokovali ili bi, kako se smatra, mogli prouzrokovati ozbiljnu štetu drugima ili koji predstavljaju visok rizik po bezbednost u zatvoru. To može trajati nekoliko sati, u slučaju izolovanog incidenta, do nekoliko godina kada su u pitanju zatvorenici koji se smatraju veoma opasnim i predstavljaju stalnu neposrednu pretnju.

To je potencijalno najduža vrsta samice i u mnogim slučajevima vrsta samice sa najmanje mehanizama zaštite postupka. Stoga je od suštinske važnosti da postoje pravila koja će obezbediti da se ova vrsta samice ne primenjuje olako (npr. kao neposredan odgovor na bilo koji disciplinski prekršaj za koji se čeka donošenje konačne odluke), preširoko ili predugo. Shodno tome, zaštitni mehanizmi opisani u stavu 57. moraju se strogo poštovati.

(d) Samica kao mera zaštite

U svakom zatvorskom sistemu postoje zatvorenici kojima je potrebna zaštita od drugih zatvorenika. Razlozi za to mogu biti priroda njihovog prekršaja, saradnja sa pravosudnim organima, rivalstvo među bandama u zatvoru, dugovi izvan ili unutar zatvora ili opšta ugroženost datog zatvorenika. Iako je većinu zatvorenika u takvim okolnostima moguće zbrinuti u okviru opšte zatvorske populacije, rizik za pojedine zatvorenike je takav da zatvor može izvršiti svoju obavezu da se stara o njima jedino tako što će ih držati odvojene od drugih zatvorenika. To se može učiniti na zahtev samog zatvorenika ili na podsticaj uprave zatvora, kada se smatra neophodnim. Bez obzira na vrstu tog procesa, činjenica je da ukidanje ove zaštite zatvoreniku može biti veoma teško do kraja trajanja kazne – a možda čak i tokom izdržavanja kasnijih kazni.

Države članice imaju obavezu da onima koji su u zatvoru osiguraju da budu u bezbednom okruženju. Tu obavezu bi trebalo da ostvare tako što će da dozvole što više društvenih interakcija između zatvorenika, a da to ne ugrožava održavanje reda u zatvoru. Samici kao meri zaštite trebalo bi pribegavati samo u slučajevima kada ne postoji nikakav drugi način da se osigura zatvorenikova lična bezbednost.

Odluka o upućivanju u samicu: postupci i zaštitni mehanizmi

57. Da bi se osiguralo da se mera samice izriče samo u izuzetnim slučajevima i tokom najkraćeg mogućeg vremenskog perioda, za svaku vrstu samice trebalo bi da postoji drugačiji proces primene i preispitivanja. CPT ovde objašnjava šta sve smatra odgovarajućim procesima:

(a) Samica u sklopu mere pritvora

Kao što je već navedeno, samicu u sklopu pritvora trebalo bi primenjivati retko i samo kada u pojedinačnom slučaju ima neposrednih dokaza o postojanju ozbiljnog rizika za sprovođenje pravde ako je dotični pritvorenik povezan sa određenim pritvorenicima ili drugim licima uopšte. Takve odluke treba donositi u otvorenom sudskom postupku, uz što obrazloženiju presudu i uz mogućnost ulaganja zasebne žalbe na takvu odluku. Nadležni sud bi takve odluke morao često da preispituje kako bi bio siguran da postoji kontinuirana potreba za primenom mere samice.

(b) Samica kao disciplinska mera

Razlog za izricanje mere samice kao sankcije i dužina njenog trajanja moraju da budu u potpunosti dokumentovani u zapisniku disciplinskog saslušanja. Ta evidencija treba da bude dostupna rukovodećem osoblju višeg ranga i nadzornim telima. Takođe treba da postoji delotvoran

žalbeni proces putem koga je moguće preispitati utvrđenu disciplinsku odgovornost i/ili odluku o kažnjavanju na vreme kako bi to moglo imati uticaja na njih u praksi. Istovremeno je neophodno da se zatvorenicima u toj situaciji omogući pravna pomoć.

Upravnik zatvora ili drugi članovi uprave trebalo bi svakodnevno da posećuju zatvorenike koji izdržavaju takvu meru i da imaju nadležnost da izdaju naređenje o ukidanju samice kada je taj korak nužan usled zatvorenikovog stanja ili ponašanja. Takođe treba voditi evidenciju o takvim posetama i s njima povezanim odlukama.

(c) Samica kao upravna mera izrečena u preventivne svrhe

Ova mera može dovesti do dugoročnog upućivanja u samicu, a s njom povezane upravne odluke često imaju neodređeno trajanje, i oba ta činioca dodatno pojačavaju negativne uticaje ove mere. Shodno tome, postoji potreba za strožim oblicima kontrole. CPT smatra da smeštanje u samicu kao upravnu meru može odobriti isključivo službenik zatvora najvišeg ranga; bilo koje izricanje ove mere kao hitne treba odmah prijaviti najviše rangiranom službeniku na dužnosti i o tome što pre treba obavestiti upravnika zatvora. Treba sastaviti detaljan pisani izveštaj pre nego što službenik koji je doneo odluku napusti radno mesto za taj dan. Ovaj izveštaj trebalo bi da sadrži razloge za donošenje odluke i tačno vreme kada je odluka doneta, kao i mišljenje zatvorenika u meri u kojoj ono može biti utvrđeno. U prvih nekoliko sati po smeštanju u samicu, zatvorenik treba da se neprestano nadzire i da se o tome vodi evidencija. Zatvorenik bi trebalo da bude pušten iz samice čim razlozi za izricanje takve mere budu eliminisani. U svim slučajevima u kojima samica traje duže od 24 sata, treba napraviti detaljnu analizu slučaja, uključujući mogućnost ukidanja mere čim to bude moguće.

Ako se smatra da će samica verovatno biti potrebna duži vremenski period, treba angažovati i organ koji nije deo zatvora u kome se nalazi zatvorenik, kao npr. službenik višeg ranga u centralnoj ustanovi. Zatvoreniku treba omogućiti i pravo na žalbu, koja će se uputiti nezavisnoj instituciji. Kada se nalog potvrdi, treba sazvati interdisciplinarni sastanak u punom sastavu posvećen tom slučaju na koji će biti pozvan i zatvorenik kako bi prisutnima predstavio svoje argumente. Važan zadatak tima za preispitivanje jeste da izradi plan za zatvorenika u cilju rešavanja problema zbog kojih se zatvorenik drži u samici. Između ostalog, ovaj tim bi takođe trebalo da obrati pažnju na to da li su neka od izrečenih ograničenja zaista potrebna – što bi omogućilo određeni vid kontakta sa pojedinim zatvorenicima. Zatvorenik bi od tela za preispitivanje trebalo da primi pisanu obrazloženu odluku, kao i smernice o tome kako da na nju uloži žalbu. Nakon početne odluke, treba izvršiti dodatno preispitivanje, barem nakon prvih mesec dana, a kasnije barem svaka tri meseca, kojom prilikom se može proceniti napredak u odnosu na postojeći plan i po potrebi napraviti novi plan. Što više vremena zatvorenik provede u toj situaciji, to temeljitije treba da bude preispitivanje odluke i više resursa, uključujući one izvan zatvora, treba učiniti dostupnim da bi se što bolje pokušalo reintegrirati zatvorenika u opštu zatvorsku populaciju. Zatvorenik bi trebalo da ima pravo da zatraži preispitivanje u bilo kom trenutku i da o tome primi nezavisne izveštaje. Upravnik zatvora ili zatvorsko osoblje višeg ranga trebalo bi da posećuju ove zatvorenike svaki dan i da se upoznaju sa individualizovanim planovima. Medicinsko osoblje takođe treba da posveti posebnu pažnju zatvorenicima koji se drže u tim uslovima.

(d) Samica kao mera zaštite

Upućivanja u samicu radi pružanja zaštite na zahtev zatvorenika ne otvara toliko pitanja kao ono koje je u cilju zaštite naložilo osoblje, ali i njega treba razmatrati. CPT smatra da pre izricanja mere samice treba iskoristiti sve alternative, kao što su prebacivanje zatvorenika kome je potrebna zaštita ili grupe zatvorenika koji izazivaju problem u drugi zatvor, medijacija i obuka iz odbrane svojih prava, pri čemu se zatvoreniku moraju objasniti sve posledice odluke o primeni samice radi

zaštite. Naravno, svaki zahtev zatvorenika koji je dobrovoljno zatražio zaštitu da se vrati u zatvorsku populaciju treba razmotriti i uvažiti ako se može bezbedno realizovati.

Zatvorenici koji su smešteni u samicu protiv svoje volje trebalo bi da punopravno učestvuju u raspravi prilikom odlučivanja, kao i da imaju pravo da predlože alternativna rešenja. Zatvorenici treba da dobiju detaljno obrazloženje odluke, kao i mogućnost da ulože žalbu višoj instanci. Takva odluka bi trebalo redovno da se preispituje kako bi se mera samice mogla ukinuti čim više ne bude potrebna.

Materijalni uslovi u samici

58. Ćelije koje se koriste za samicu trebalo bi da ispunjavaju iste minimalne standarde kao i one koje se koriste za smeštaj drugih zatvorenika. Zato bi trebalo da budu odgovarajuće veličine, da imaju dovoljno prirodnog svetla i da budu opremljene veštačkim osvetljenjem (u oba slučaja dovoljnim za čitanje), kao i da imaju odgovarajuće grejanje i provetravanje. Takođe moraju biti opremljene nekim sredstvom komunikacije sa zatvorskim osobljem. Ćelije moraju biti opremljene tako da omoguće zatvorenicima da u pristojnim uslovima zadovoljavaju fiziološke potrebe, kao i da se tuširaju barem onoliko često koliko to rade zatvorenici pod normalnim zatvorskim režimom. Zatvorenicima u samicama treba dozvoliti da nose uobičajenu zatvorsku odeću, da jedu istu hranu kao i ostatak zatvorske populacije, uključujući posebnu ishranu kada je to potrebno. Što se tiče prostora za vežbanje koji koriste ovi zatvorenici, on treba da bude dovoljno prostran za stvarnu fizičku aktivnost i zaštićen od padavina i sunca.

59. Delegacije CPT-a prečesto nailaze na situacije u kojima jedan ili više osnovnih standarda nisu ispunjeni, posebno kada su u pitanju zatvorenici koji su upućeni u samicu kao rezultat disciplinske mere. Na primer, ćelije koje su predviđene za ovakvu vrstu samice često se nalaze u podrumskim prostorijama bez dovoljno prirodnog svetla i provetravanja, a u ove prostorije lako prodire vlaga. Te ćelije su uglavnom male, veličine ponekad od 3 do 4 kvadratna metra. U vezi s tim, CPT posebno ističe da nijednu ćeliju manju od 6 kvadratnih metara ne bi trebalo koristiti za smeštaj zatvorenika. Prostor za vežbanje koji koriste zatvorenici u većini slučajeva takođe je nedovoljan.

60. Ustaljena je praksa da u ćelijama u kojima su smešteni zatvorenici koji su upućeni u samicu po kazni postoji malo nameštaja, koji je uglavnom pričvršćen za pod. Te ćelije bi ipak trebalo da budu opremljene barem stolom, odgovarajućim nameštajem za sedenje preko dana (npr. stolicom ili klupom) i odgovarajućim krevetom i posteljinom za korišćenje preko noći.

Kada su u pitanju ćelije u kojima su smešteni zatvorenici koji izdržavaju druge vrste samica, CPT smatra da bi one trebalo da budu opremljene isto kao i ćelije koje koriste zatvorenici na normalnim lokacijama.

Režimi u samici

61. Kao i kod svih režima koji se primenjuju na zatvorenike, mora se poštovati načelo da zatvorenici smešteni u samicu treba da imaju samo ona ograničenja koja su potrebna radi njihovog bezbednog i urednog smeštaja. Nadalje, posebnu pažnju treba posvetiti unapređenju režima za zatvorenike koji su u dugoročnoj samici i kojima je potrebna posebna pažnja kako bi se umanjile štetne posledice koje ova mera može prouzrokovati. Pristup ovom pitanju ne treba da bude po principu „sve ili ništa“. Svako pojedinačno ograničenje treba primenjivati samo u meri u kojoj odgovara procenjenom riziku za pojedinačnog zatvorenika. Isto tako, kao što je već navedeno, treba da postoji jasna razlika između različitih režima koji se primenjuju na lica u samicama, u zavisnosti od same vrste samice.

(a) Zatvorenici koji su smešteni u samicu u sklopu mere pritvora koju je izrekao sud treba da budu pod što je više moguće istim režimom kao i drugi pritvorenici, pri čemu se dodatna ograničenja primenjuju samo kada je to strogo potrebno radi sprovođenja pravde.

(b) Zatvorenike koji su smešteni u samicu u sklopu disciplinske mere nikada ne treba u potpunosti lišiti kontakta sa porodicom, i bilo koje takvo ograničenje treba uvesti samo u slučajevima kada se prekršaj odnosi na takve kontakte. Takođe ne bi trebalo da postoje ograničenja kada je u pitanju njihovo pravo na pristup advokatu. Zatvorenicima treba omogućiti da provedu najmanje jedan sat na otvorenom svakog dana, od prvog dana smeštanja u samicu, i treba ih podsticati da vežbaju na otvorenom. Takođe im treba omogućiti pristup materijalima za čitanje (koji, npr. ne treba da bude ograničeni na verske tekstove). Od suštinske je važnosti da zatvorenici dobijaju određenu stimulaciju radi održavanja dobrog psihičkog stanja.

(c) Zatvorenici koji su smešteni u samicu u sklopu upravne mere izrečene u preventivne svrhe treba da imaju individualni plan režima samice, pomoću koga bi trebalo da se rešavaju problemi koji su doveli do upućivanja u samicu. Taj plan bi trebalo da nastoji da omogući što više kontakta sa ostalima – u početku sa osobljem, ali čim to bude i praktično moguće, i sa određenim zatvorenicima – i da obezbedi što širi spektar aktivnosti kojima će se ispuniti vreme tokom dana. Osoblje treba snažno da podstiče zatvorenike da učestvuju u aktivnostima i da im olakša kontakt sa spoljnim svetom. Sve dok samica kao upravna mera traje, glavni cilj je uveriti zatvorenika da treba ponovo da počne da učestvuje u normalnom režimu aktivnosti.

(d) U vezi sa zatvorenicima koji su smešteni u samicu u svrhu zaštite, treba da postoji ravnoteža između, s jedne strane, potrebe da se ovaj vid smeštanja u samicu ne učini previše privlačnim rešenjem za zatvorenike i, s druge strane, smanjivanja ograničenja za zatvorenike na koje se mera primenjuje. Bez sumnje, na samom početku smeštaja u samicu treba preduzeti korake da se zatvorenik što pre reintegriše; ako postane jasno da je potrebna dugoročna zaštita i da je to jedino moguće rešenje, treba nastojati da se poboljša režim samice. Treba učiniti posebne napore da se pronađu zatvorenici sa kojima bi zatvorenik smešten u samicu mogao bezbedno da komunicira, kao i situacije u kojima bi zatvorenik mogao da se izvodi iz ćelije.

Uloga medicinskog osoblja u samici

62. Medicinsko osoblje u zatvorima ima ulogu ličnih lekara zatvorenika, a nastojanje da se stvori i održi pozitivna veza između lekara i pacijenta glavni je činilac očuvanja zdravlja i dobrobiti zatvorenika. Praksa da lekari izdaju potvrdu da je zatvorenik sposoban da se uputi u samicu po kazni (ili bilo koju drugu vrstu samice u koju se zatvorenik smešta protiv sopstvene volje) teško da može unaprediti taj odnos. To je uvideo i Komitet ministara u svojoj Preporuci Rec (2006) 2 o izmenjenim zatvorskim pravilima; štaviše, pravilo iz prethodne verzije Pravila kojim se lekari obavezuju da potvrde da su zatvorenici sposobni da budu podvrgnuti kazni uklonjeno je u ovoj verziji. CPT smatra da medicinsko osoblje nikada ne treba da učestvuje u procesu donošenja odluka koje mogu da rezultiraju bilo kojom vrstom samice, osim u slučaju kada se takva mera primenjuje iz zdravstvenih razloga.

63. S druge strane, medicinsko osoblje treba da obrati posebnu pažnju na situaciju u kojoj se nalaze svi zatvorenici koji su smešteni u samicu. Medicinsko osoblje treba da bude obavešteno o svakom smeštaju u samicu i treba da poseti zatvorenika odmah nakon smeštaja, kao i kasnije, i to najmanje jednom dnevno, kako bi mu pružilo neposrednu medicinsku pomoć i lečenje po potrebi. Medicinsko osoblje bi trebalo da obavesti upravnika zatvora svaki put kada je zatvorenikovo zdravlje ozbiljno ugroženo smeštajem u samicu.

Zaključak

64. Cilj CPT-a prilikom utvrđivanja ovih standarda bio je da što više smanji primenu mere samice u zatvorima, ne samo zbog psihičke, telesne i društvene štete koju može prouzrokovati kod zatvorenika već i zbog toga što, u određenim situacijama, može dovesti do namernog zlostavljanja. CPT smatra da se mera samice može izreći samo u izuzetnim slučajevima, kao poslednji izbor i tokom najkraćeg mogućeg perioda vremena.

Zatvorenici koji su upućeni u samicu trebalo bi da imaju pristojne uslove smeštaja. Nadalje, ova mera treba da obuhvati minimalna ograničenja za zatvorenike koja su u skladu sa ciljevima i zatvorenikovim ponašanjem, a osoblje uvek treba da se maksimalno trudi da reši osnovne probleme. Konkretno, režimi u samici trebalo bi da budu što pozitivniji i usmereni na bavljenje činiocima zbog kojih je ova mera bila neophodna. Osim toga, pravni i praktični mehanizmi zaštite trebalo bi da budu sastavni deo procesa odlučivanja u vezi sa izricanjem mere samice i preispitivanjem izrečene mere.

Staranjem da se mera samice uvek primenjuje kao srazmeran odgovor na teške situacije u zatvorima podstiče se pozitivni odnosi između osoblja i zatvorenika i umanjiti šteta naneta licima koja su često upravo pripadnici zatvorske populacije sa najvećim emocionalnim problemima.